Глава 15

Под червеното знаме на комунизма

Оперативното ръководство на СКК заедно с Червената армия се разполага по цялата територия на страната. Огромната численост на окупационните съветски войски изключва дори теоретична възможност за мащабна съпротива от българска страна. Техният брой варира, като в някои периоди през първата година достига 600 000 души. Според един американски доклад: „Има гарнизони от по 2000 или 3000 руснаци от втората линия и тилови войски – над 20 000 души, разположени в повечето български градове и около София; в Северозападна България те са заели цели села. Някои градове, които преди това са имали гарнизони, например Търговище, са евакуирани. В Сливен и Стара Загора руснаците са изградили тренировъчни лагери за млади войници и са заели всички обществени сгради". (149) Безчинствата на червеноармейците са по-малко от извършваните в други европейски страни, но съвсем не са изолирано явление и това кара Г. Димитров да се обърне още на 22 септември с молба към Сталин за тяхното прекратяване:

„Известни са редица случаи на насилие по отношение на местното население на завзетите територии от някои военнослужещи от тиловите части на Червената армия. Така например: ... произволно се отнемат от местното население работен добитък, каруци, хранителни продукти, произволно се изземват държавните и гражданските частни превозни средства. Някои военнослужещи в пияно състояние нахлуват през нощта в частни домове в градовете и селата, грабят, а в някои случаи изнасилват жени и убиват мъже. В село Дивдядово, Шуменски регион, е убит заедно с други и стар член на Комунистическата партия". (150)

С въвеждането на окупационния режим започват процеси на тотално разграбване, унищожаване на демокрацията и трайно установяване на комунистическа диктатура. В политическо, икономическо и военно отношение страната е поставена в пълно подчинение на Кремъл. Националният суверенитет постепенно се превръща в понятие без съдържание. В своето обстойно изследване на икономическите последици от окупацията Веселин Ангелов

привежда редица данни. Издръжката на Червената армия се поема от българската държава и само за първите четири месеца след подписването на примирието възлиза на колосалната сума 20 558 194 361 лева, или по 152 милиона лева на ден, според изчисленията на тогавашния министър на финансите П. Стоянов. (151)

Едно сравнение с финансовите щети от военното присъствие на Райха – пребиваването на германските военнослужещи в страната за три години и половина е струвало на хазната 3 656 852 000 лева, което е пет и половина пъти по-малко от издръжката на Червената армия за посочените четири месеца. Сведенията са вписани в секретния архив на МВР и едва ли може да има съмнения в тяхната достоверност. (152)

Разходите за воденето на войната се изчисляват на непосилните за възможностите на страната 133 280 719 447 лева. За да се добие представа за значението на тази сума, трябва да се има предвид, че целият държавен бюджет за 1945 г. е 43 милиарда лева, а националният доход – 141,8 милиарда лева. Към средата на 1945 г. държавата е вече във фактически фалит, до септември вътрешният дълг достига 118 милиарда лева. (153) За набавяне на необходимата инфлационна парична маса от лятото на 1945 г. българските банкноти започват да се печатат в Москва. В милиарден тираж, без контрол от БНБ. Какво е отпечатаното количество, можем само да гадаем. (154) Въведен е и специален курс на съветската рубла към лева: 1 рубла = 19,30 лева, докато според БНБ обменната стойност не трябва да надвишава 4–5 лева за рубла. (155)

Положението се утежнява още повече с безогледното привеждане в действие на останалите разпоредби на московското примирие, тълкувани от съветските власти единствено според техния максимален интерес. Използвайки членове 12 и 13 от споразумението, съветското Главно командване прибира като военен трофей или директно конфискува цялото германско имущество. Взети са всички кораби, локомотиви, вагони, сгради, жилища и дори лични вещи, определени като германска собственост. Наред с взетото германско имущество е обсебено и българско, което е произведено в Германия или с германски материали. За съветско притежание са обявени и всичките 185 германски предприятия. (156) Общата стойност на съветските придобивки по тези членове е трудно да се изчисли, но заедно с поисканите от съветска страна компенсации за нанесени повреди тя също се измерва с милиарди. Част от това имущество е продадено впоследствие обратно на България по значително завишени цени.

Страната е принудена да продава в пъти по-евтино тютюн, розово масло и друга селскостопанска продукция, която се котира добре на международния пазар. Хиляди тонове розово масло се изнасят по 300 щатски долара за килограм, а са препродадени от съветските търговци в чужбина по 1400 долара за килограм. За СССР заминават и 17 000 тона тютюн на цени, много по-ниски от пазарните. (157)

Можем да добием ясна представа как е протичал животът на обикновените хора в условията на тотален грабеж от един доклад на директора на Гражданска мобилизация до министъра на външните работи относно проблемите за снабдяване с месо на съветските войски. В доклада си от 2 юни 1945 г., той изтъква невъзможността да бъдат удовлетворени поредните съветски искания и моли доставките за огромната армия да стават от някъде другаде!

„...Досега, за задоволяване нуждите на съветските войски са доставени всичко 10 900 тона, което прави цялото регламентирано производство на месо в страната в продължение на около два месеца". За да изпълни определените наряди, Дирекцията за разпределението е взела следните мерки:

„...

2. Забранила е консумацията на месо за гражданското население в цялата страна за неопределено време.

3. Поставила е на разположение само на съветските войски, по искане на Главното интендантство, всичкото месо, поставено в хладилници за замразяване, като за попълване контингента месо за месец май т. г., е заменила част от него с риба, като е дала около 200 тона прясна и солена риба. ...

Обаче доставянето на нови 1040 тона месо за нуждите на Съветските войски е почти неизпълнимо, поради следните причини:

а) предвид на голямата нужда от месо, почти цялото агнешко месо, което други години се консумира от началото на пролетта до края на м. август, тази година е вече консумирано почти изцяло.

б) голямата суша и слабостта на добитъка ще дадат един много нисък рандеман от месо и за да се изпълни горният наряд, ще трябва да се пристъпи към клането на голям брой едър рогат добитък, който е необходим за работа в селското стопанство."

Директорът полковник Антонов завършва доклада си с отчаяна молба: „снабдяването на съветските войски в България с месо да не става от нас." (158) Този документ, запазен в архива на МВР, е достатъчно красноречив и не се нуждае от коментар.

Отчайващото състояние на българското стопанство продължава и през следващите години на окупация. За да се избегне всякаква публичност на възникващото недоволство, освен наложената цензура на печата и съобщенията, влизат в действие и редица политически репресивни мерки.

Водачите на старата „буржоазна" опозиция Кръстю Пастухов, Никола Мушанов и Атанас Буров, отстоявали антихитлеристки позиции през цялата война, са арестувани и загиват в затворите и мазетата на новата Държавна сигурност. По-изявените им привърженици са изпратени в специално създадените концлагери. Чистката не подминава и други непринадлежащи към комунистическата партия участници в Отечествения фронт. Те са отстранени от властта или поставени на второстепенни длъжности, а тези, които се противопоставят на тоталитарния режим, също са въдворени в концлагерите. Обявилият се в опозиция на новата власт земеделски лидер Никола Петков е обесен след скалъпен процес, разпореден от Москва, а партията му е разформирована и забранена.

Народното събрание и правителството са превърнати в изпълнители на решенията на ЦК на компартията, която стриктно следва линията на Кремъл.

Командният състав на армията е заменен с около 500 офицери, завършили съветски военни школи, и 650 партизани, преминали ускорено обучение в страната.

Интелигенцията е отстранена от държавното управление и заместена с многобройни, добре заплатени съветски съветници. Всички обществени организации и творчески съюзи са поставени под прекия контрол на комунистическата партия.

На 23 декември 1947 г., докато дивизиите на Червената армия се изтеглят от страната, отряди на народната милиция нахлуват в частните предприятия. Цялата частна индустриална собственост е национализирана. (159)

На населението е забранено да яде месо, оставят му слънцето, въздуха и дори нещо още по-ценно – „нерушимата дружба със Съветския съюз", която е – както е казал Георги Димитров – „необходима на българския народ, както слънцето и въздухът за всяко живо същество".

Крайният резултат от съветското пребиваване е отчетен с гордост от заместник-председателя на СКК генерал Черепанов: „Когато в края на 1947 г. се прощавахме с България, тя бе вече твърдо застанала под червеното знаме на комунизма." (160)

Въоръжената борба на възникналите в отговор на комунистическия терор стотина чети на Горянското съпротивително движение ще продължи повече от десет години, но ще завърши неуспешно

В най-ново време, за да бъдат предотвратени евентуални български претенции за нанесените щети в резултат на окупацията, през 1997 г. в Русия е приет Федерален закон за културните ценности, според който България продължава да бъде определяна като вражеска страна, воювала срещу Съветския съюз през Втората световна война. Той повелява – отнетите от България предмети с културна стойност, включително архиви и документи, са военен трофей. (161)

Законът е поредното напомняне за това, че след съветското нахлуване, в продължение на 45 години българската държава не бе за Кремъл нищо повече от военен трофей.

* * *

За да напиша тази книга, трябваше да се абстрахирам от емоциите, които неизбежно възникват, когато се вглеждаме в миналото. Те са безполезни, не можем да върнем времето, да променим събитията и да направим нещо по-добро от това, което се е случило. Познаването на миналото обаче ни води към умение да действаме решително, да не се превръщаме в жертва и да запазим свободата си, която е най-важната предпоставка животът ни да бъде красив.